

І. М. Скрипник¹, А. В. Марченко¹, Р. А. Стецюк², Т. А. Хміль¹

МЕДИЧНЕ ПРАВО В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ЛІКАРІВ

¹ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»

²Національна медична академія післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика, м. Київ

Охорона здоров'я – самостійна сфера суспільного життя. Серцевиною всієї правової системи в галузі охорони здоров'я є медичне право як самостійна галузь права. Держава має бути зацікавлена в розвитку цієї галузі права, оскільки здоров'я людини – основа буття громадянського суспільства і держави. Усім медичним працівникам необхідні знання медичного права, адже їхня діяльність регламентується саме нормами цієї галузі права. Останнім часом у медичних навчальних закладах вводяться навчальні курси з медичного права. Разом з тим знання медичного права необхідне також і юристам, адже у сфері надання медичної допомоги виникає багато суперечок, викликаних порушеннями прав як пацієнтів, так і медичних працівників. Отже, необхідним видається запровадження навчальної дисципліни «Медичне право України» в юридичних і медичних закладах освіти. Зрештою знання медичного права необхідні кожному пересічному громадянину України, а також іноземцям, особам без громадянства, оскільки всі, за певних обставин, стають пацієнтами, а медичне право – це той юридичний механізм, де передбачені наші права, обов'язки та захист [2, 3].

Галузь медичного права – одна з наймолодших в українській юриспруденції. З'явилася вона тільки за часів незалежної України, а до цього, в Радянському Союзі, коли

всі медичні заклади були державними, практики вирішення суперечок між пацієнтом та лікарем чи медичним закладом не існувало. Саме цим і пояснюється одна з головних проблем медичного права в Україні – недостатня законодавча база, яка не тільки не встигає за розвитком медицини, а й найчастіше залишає без уваги правозастосовну практику, яка є у світі вже давно [5].

Медичне право – це система правових норм, які регулюють якісно своєрідні суспільні відносини, змістом яких є здійснюваний медичними працівниками за допомогою медичних засобів вплив на фізичне та психічне здоров'я людини. У сучасних умовах в Україні прийнято значне законодавство щодо надання медичної допомоги та охорони здоров'я населення. Передусім Конституція України закріпила право громадян на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49). Конституційними гарантіями реалізації цього права виступають державне фінансування соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм; безоплатність медичної допомоги в державних і комунальних закладах охорони здоров'я; заборона скорочення таких закладів; державне забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя. Медичні відносини регулюються Конституцією України, законами України, указами Президента

України, постановами Кабінету Міністрів України, нормативними наказами Міністерства охорони здоров'я, інструкціями тощо. У цій сфері затверджено низку державних цільових програм, якими передбачено систему заходів щодо реформування системи охорони здоров'я в напрямі забезпечення доступності медичної та медико-санітарної допомоги для всього населення країни [2, 4].

Суспільні відносини, які становлять предмет медичного права, тією чи іншою мірою врегульовані нормами права, переважна більшість таких відносин є в суспільному бутті як правовідносини. Проте не всі відносини врегульовані юридичними нормами, а частина надзвичайно важливих нормативних положень не має належної юридичної сили. Упровадження медичного права покликане вирішити всі ці проблемні питання. Саме між ключовими суб'єктами медичного права – лікарями і пацієнтами – виникає дуже багато юридичних конфліктів. Це насамперед питання відшкодування моральної та матеріальної шкоди, порушення медичної етики та деонтології. Серед причин їх виникнення – необізнаність медичних та фармацевтичних працівників зі своїми правами та правами пацієнтів, відсутність правової культури, недосконалість законодавства, яке регулює правовідносини в цій сфері [1, 3]. Основи законодавства про охорону здоров'я

недостатньо врегульовують ці питання. У медичній спеціальній літературі неодноразово порушувалося питання про необхідність прийняття нормативного акта, в якому були б урегульовані права та обов'язки пацієнта [6]. У 2002 р. Кабінет Міністрів України затвердив Міжгалузеву комплексну програму «Здоров'я нації» на 2002-2011 роки, яка передбачала, крім іншого, розроблення проекту закону про захист прав пацієнтів і медичних працівників. Нині розробляється проект закону України про права пацієнта. Можливо, доцільнішим є врегулювання правового статусу спільно з правовим статусом медичного працівника шляхом прийняття Медичного кодексу України, оскільки лише у взаємному зв'язку прав та обов'язків цих двох суб'єктів медичних правовідносин можна досягти найвищої ефективності в їх забезпеченні й у такий спосіб привести національне законодавство у відповідність до загальноновизнаних міжнародних правових стандартів [1, 2].

Важливим кроком є впровадження програми «Медичне право» в навчальні плани вищих навчальних закладів України. У 2004 р. Міністерство охорони здоров'я затвердило для лікарів-організаторів охорони здоров'я та лікарів інших спеціальностей програму «Медичне право». Нещодавно вийшла з друку програма для слухачів факультетів післядипломної освіти вищих медичних навчальних закладів післядипломної освіти «Медичне право України» (2012), затверджена МОЗ України. Бажано ширше запроваджувати викладання цієї дисципліни. Саме достатня обізнаність лікарів усіх спеціальностей з основами медичного права забезпечить надання висококваліфікованої

медичної допомоги, а також конкурентоздатність і адаптованість фахівців до викликів практичної медицини в аспекті взаємин з іншими суб'єктами медичних правовідносин. Навчальний план і програма з медичного права передбачають розгляд найсуттєвіших питань медичного права на лекціях, а також опрацювання окремих тем самостійно [8]. Важливим, на наш погляд, є вивчення спеціальної частини в контексті щодо набуття спеціальності поряд із питаннями законодавчого забезпечення, правового статусу суб'єктів медичних правовідносин, юридичної відповідальності медичних працівників за професійні правопорушення. Місце медичного права – в групі галузей права, що забезпечують соціальні права громадян. До предмета медичного права належать відносини з приводу: надання медичної допомоги (діагностичної, лікувальної, первинної, невідкладної, швидкої, спеціалізованої, реабілітаційної); медичного втручання; надання медичної допомоги людині для забезпечення її репродуктивної функції; трансплантації органів і тканин людині, корекції (зміни) статі тощо. До медичних відносин також належать відносини з приводу забезпечення хворих лікарськими, протезно-ортопедичними, коригувальними засобами; проведення медичної експертизи; проведення медико-біологічних дослідів з участю людини [2, 7].

Що потрібно для впровадження в Україні правової медицини? Це питання, на думку організаторів охорони здоров'я та медичних працівників, є найбільш актуальним і важливим, тому що від неврегульованості правових відносин у медичній та фармацевтичній сферах потерпають як працівники цих галузей, так і па-

цієнти, які потребують медичної допомоги та є споживачами лікарських засобів і медичних послуг. Перш за все є залежність від фінансування системи охорони здоров'я.

Одним зі шляхів зменшення кількості конфліктів між лікарем і пацієнтом та поліпшення якості надання медичної допомоги є запровадження в Україні обов'язкового загальнодержавного медичного страхування. У Верховній Раді є кілька законопроектів на цю тему, вони ініціювалися протягом останніх 6–7 років, але досі жоден із них не прийнято. Ситуація, яка склалася нині в нашій країні, змушує пацієнтів витратити свої власні кошти, щоб отримати медичну допомогу. Відповідно ж до принципів медичного страхування роботодавець або роботодавець разом із працівником сплачують певні внески до фонду загальнообов'язкового медичного страхування, а в разі виникнення хвороби (що є страховим випадком) людина при зверненні до медичної установи ні за що не платить.

Необхідними є законодавче забезпечення охорони здоров'я, правове регулювання надання медичної допомоги, дотримання біоетики в охороні здоров'я. Юридична складова має бути обов'язковою для післядипломної підготовки лікарів. Ті кілька годин, які є сьогодні в програмі медичних вишів, не забезпечують, на жаль, достатнього рівня обізнаності медичних фахівців щодо правових питань. Правова підготовка лікарів надає їм можливість правильно тлумачити законодавчі акти, які регулюють галузь охорони здоров'я, сприяє недопущенню виникнення конфліктів.

Література

1. Проданчук М. Г. Актуальні питання післядипломної підготовки спеціалістів профілактичної медицини /Проданчук М. Г. //Український медичний часопис. – 2003. – №5(37). – С. 16-19.
2. Вороненко Ю. В. Медичне право в системі права України: стан і перспективи розвитку /Вороненко Ю. В, Радиш Я. Ф. // Український медичний часопис. – 2006. – №5(55). – С. 5-10.
3. Медичне право України: підручник /За заг. ред. д. ю. н., проф. С. Г. Стеценка. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 507 с.
4. Сучасне українське медичне право: монографія /За заг. ред. С. Г. Стеценка. – К.:Атіка, 2010. – 496 с.
5. Крусс И. Основные подходы к правовому регулированию оказания медицинских услуг в гражданском праве зарубежных стран /Крусс И. //Медичне право. – 2012. – №9. – С. 17.
6. Майданик Р. Цивільно-правова відповідальність за неналежні медичні послуги: підстави звільнення делінквента від відповідальності //Медичне право. – 2012. – №9. – С. 17-22.
7. Право на працю у сфері сімейної медицини: окремі аспекти /Майданик Р. //Медичне право. – 2012. – №9. – С. 47-49.
8. Медичне право України: програма для слухачів факультетів післядипломної освіти вищих медичних навчальних закладів та закладів післядипломної освіти МОЗ України /Л. Сенюта, О. Січкоріз. – Львів: Видавництво ЛЮФ «Медицина і право». – Львів, 2012. – 100 с.

Стаття надійшла
26. 09. 2012 р.

Резюме

Упровадження дисципліни «Медичне право» в навчальний процес на післядипломному етапі є важливим кроком і продиктоване вимогами сьогодення. Достатня обізнаність лікарів усіх спеціальностей з основами медичного права забезпечить конкурентоздатність та адаптованість фахівців до потреб практичної медицини в аспекті взаємин з іншими суб'єктами медичних правовідносин.

Ключові слова: медичне право, пацієнт, лікар, медичні відносини, післядипломна освіта.

Резюме

Внедрение дисциплины «Медицинское право» в учебный процесс на последипломном этапе является важным шагом и продиктовано требованиями сегодняшнего дня. Достаточная осведомленность врачей всех специальностей с основами медицинского права обеспечит конкурентоспособность и адаптируемость специалистов к требованиям практической медицины в аспекте отношений с другими субъектами медицинских правоотношений.

Ключевые слова: медицинское право, пациент, врач, медицинские отношения, последипломное образование.

Summary

Introduction of the discipline "Medical law" into the educational process at postgraduate stage is an important step and is dictated by the requirements of current trends. Sufficient awareness of the physicians of all specialties of the basics of medical law would ensure competitiveness and adaptability to the challenges of practical medicine in the aspect of relations with other subjects of medical law-relations.

Key words: medical law, patient, doctor, medical relationship, postgraduate education.